

Б. О. Лобовик, М. М. Кисельов

Надприродне

НАДПРИРОДНЕ – філософська категорія, що виражає всезагальне та найбільш істотне в предметах релігійної віри – образах і уявленнях релігійної свідомості. Н. справляє визначал. вплив на людину й природу. Н. – антонім природного; явища, протиставлені дійс. чуттєвому світу; те, що виходить за межі реального і не може бути пояснене природ. чином; все, що не підходить під відомі закони природи, де духовна сила викликає природні, чуттєві явища. Суттєвою ознакою Н. є те, що воно є корелятом природ. сутностей як вище й непідлегле матеріал. світу. Певні відповідники Н. мають місце в міфології, де «сходяться» Н. і природне (анімізм, магія, тотемізм, фетишизм); у метафорич. символізмі в мистецтві, де, за рос. філософом О. Лосєвим, зміст худож. образу може бути і реалістичним, і фантастичним (казка, епос тощо); навіть у наук. гіпотезах, істинність яких ще не доведено. Набуває поширення віртуальність – потенційно можливе, вигадане явище, не присутнє в реал. світі; реальність, створена комп'ютером. Н. властиве і філос. концепціям – варто згадати «абсолютну ідею» нім. мислителя Г. Геґеля, концепцію надлюдини нім. філософа Ф.-В. Ніцше (метафорич. концепт людини, що подолала власну природу). Н. відображає протилежність пізнаного й непізнаного (за нім. філософом І. Кантом – «речі в собі» і «речі для нас»), ноуменального і феноменального, *apriori* і *aposteriori*, чуттєвого і умоглядного. Феномен Н. широко представлений у релігії. Н. у світському релігієзнавстві виражає всезаг. і найбільш істотне в предметах реліг. віри – образах і уявленнях реліг. свідомості; це гносеол. ознака образів богів, духів, душ тощо, а також сакрал. зв'язків і властивостей реал. предметів та явищ. У релігії Н. є тим, у що вірують і що явлене в культур. практиці, що є уособлюваним та наділеним рисами субстанційності. У категорії Н. виражені прикметні ознаки не лише реліг. образів та уявлень, а й заг. визначеності стихій. буттєвих станів людини, що характеризують її з онтол. боку. Уявлення про Н. виникають і складаються як фантаст. відображення й морал.-психол. виповнення невіл. станів людського існування – процесу, за якого ілюзорне і реалістичне можуть бути в єдиному плані мислительно-фантазій. і практ. діяльності. Відомо 3 істор. типи уявлень про Н.: чуттєво-надчуттєвий (характерні уявлення про зрощеність Н. із тілесним, його індивідуальність, зооморфність, обмеженість сфери впливу та притаманність йому оруд. функції), демоністичний (уявлення про безплатність предмета віри – духа, розширення сфер його впливу, про можливість переселення та перевтілення) і теїстичний (уявлення про Н. як довершену й абсолютну

особу з іманентною їй деміургіч. функцією розпорядника й творця природ. і соц. явищ).

Рекомендована література

1. Лобовик Б. Категоріальний аналіз надприродного. К., 1994.

Бібліографічний опис:

Надприродне / Б. О. Лобовик, М. М. Кисельов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-71562>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).